

$$\text{APC} = C/Y_d$$

$$= 4490/5550$$

$$= \underline{\underline{0.80}}$$

$$\text{APS} = S/Y_d$$

$$= 1060/5550$$

$$= \underline{\underline{0.2}}$$

7. මුදල් බැංකු

මුදල්, මුදල් වර්ග හා මුදලේ කාර්යයන්

මුදල් යනු භාණ්ඩ හා සේවා හුවමාරුවේදී ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස පොදුවේ පිළිගන්නා ඕනෑම දෙයකි. අතිරේකව පැවති භාණ්ඩ හුවමාරු ආර්ථිකය (බාටර් ආර්ථිකය) තුළ දුෂ්කරතා රැසක් පැවති ය. ඊට පිළියමක් ලෙස ද්‍රව්‍යමය මුදල් භාවිතා කරන ලදී . මෙලෙස භාවිතා කළ ද්‍රව්‍යමය මුදල් ලෙස සිප්පිකටු, ලුණු, දුම්කොළ, සත්ව ඇට කැබලි, ධාන්‍ය වර්ග යනාදිය දැක්විය හැකිය.ද්‍රව්‍යමය මුදල් භාවිතයේ පැවති දුෂ්කරතා නිසා නියෝජිත මුදල් බිහිවිය . එහිදී පුද්ගලයන් ළඟ ඇති රන්, රිදී ආදී වටිනා ලෝහ වර්ග භාරකරුවෙකු වෙත තැන්පත් කර ඔහු විසින් ලබා ලබාදෙන ලියවිල්ලක් ගනුදෙනු සඳහා භාවිතා කරන ලදී. මෙහිදී දැනට පවතින ව්‍යවහාර මුදල් බිහිවූයේ එම ඓතිහාසික විකාශනයේ ප්‍රතිපඵලයක් ලෙසයි.

හොඳ මුදලක තිබිය යුතු ලක්ෂණ

- පොදු පිළිගැනීමක් තිබීම.
- කල්පැවැත්මක් තිබීම.
- සමජාතීය බව.
- කුඩා ඒකක වලට බෙදිය හැකි වීම.
- පහසුවෙන් එහා මෙහා ගෙන යා හැකි වීම. (රැගෙන යාමේ පහසුව)
- වටිනාකම ස්ථාවරව පැවතීම.
- නිත්‍යානුකූල වලංගුභාවය.
- අතිශය සුලබ හෝ දුර්ලභ නොවීම.
- පහසුවෙන් අනුකරණය කළ නොහැකි වීම.

මුදලේ කාර්යයන්

හොඳ මුදලක් මගින් ඉටු කරගත හැකි කාර්යයන් කිහිපයකි.

1. හුවමාරු මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම. (විනිමය මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම)
2. වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස කටයුතු කිරීම.
3. ගිණුම් ඒකකයක් ලෙස කටයුතු කිරීම. (වටිනාකමේ මිම්මක් ලෙස කටයුතු කිරීම)
4. විලම්භිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම.
(කල්පසු වූ ණය ගෙවීමේ මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම)

1. හුවමාරු මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම

- විනිමය මාධ්‍යයක් හැඟවෙන්නේ ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස මුදල් කටයුතු කිරීම් යනුවෙන් අදහස් වනුයේ, ගනුදෙනු කිරීමේදී එනම් භාණ්ඩ, සේවා සහ නිෂ්පාදන සාධක හුවමාරු කිරීමේදී මුදල් අතරමැදියෙකු වශයෙන් කටයුතු කරන බවයි.
- මුදල් වෙනත් වත්කම් වලින් වෙන් කර හඳුනාදුනා ගැනීම සඳහා මුදලේ මෙම කාර්යය වැදගත් වන අතර භාණ්ඩ හුවමාරුවේ පැවති දුෂ්කරතා බොහොමයක් මෙමගින් ඉවත් විය.

2. වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස කටයුතු කිරීම.

- වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස කටයුතු කිරීම් යනු, අවදානමකින් හා අප අපහසුතාවයකින් තොරව අනාගත අවශ්‍යතා සඳහා වටිනාකම රැස් කර තබා ගැනීමයි.
- වටිනාකම රැස් කිරීම සඳහා වැඩිදෙනෙකු මුදල් භාවිතා කරනුයේ මුදල් පූර්ණ ද්‍රවශීල වත්කමක් නිසාය. මෙහිදී ක්‍රය ශක්තිය ස්ථාවර ව පැවතීම වැදගත් වේ. එහිදී උද්ධමනයක් පැවතුණහොත් මුදලේ මෙම කාර්යයෙහි වැදගත්කම සීමාවේ.

3. ගිණුම් ඒකකයක් ලෙස කටයුතු කිරීම

- ගිණුම් ඒකකයක් ලෙස කටයුතු කිරීම යනුවෙන් අදහස් වන්නේ භාණ්ඩ හා සේවා වල වටිනාකම ප්‍රකාශ කිරීම සඳහා පොදු මිනුමක් ලෙස මුදල් භාවිත කළ හැකි බවයි.
- භාණ්ඩ හා සේවා වල වටිනාකම මුදලින් ප්‍රකාශ වන නිසා හුවමාරු ක්‍රියාවලිය කාර්යක්ෂමව සිදු කරගත හැකි විය.
- වටිනාකමේ මිම්මක් ලෙස මුදල් කටයුතු කරන නිසා ව්‍යාපාර ගිණුම්කරණය, ජාතික ගිණුම්කරණය, රාජ්‍ය අයවැයකරණය, ගෙවුම් ශේෂ ලේඛන සැකසීම යනාදී මූල්‍ය වාර්තාකරණය පහසු වී ඇත.

4. විලම්භිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම

- I. විලම්භිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම යනු, කල්පසු වූ ණය ආපසු බේරුම් කිරීමේ මාධ්‍යයක් වශයෙන් මුදල් කටයුතු කරන බවයි.
- II. ව්‍යාපාර ආයතන ණයට භාණ්ඩ අලෙවි කිරීමේ දී හා ණය පහසුකම් සැපයීමේදී ගෙවීම් සමාජන කිරීමට කාලයක් ගතවේ. අවිනිශ්චිතතාවයකින් හෝ අවදානමකින් තොරව මෙම කාර්යය පහසු කරගැනීමට මුදල් විලම්භිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම වැදගත් වේ.
- III. උද්ධමන පීඩනයකින් තොරව මුදලේ අගය ස්ථාවරව පැවැතීමෙන් විලම්භිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් ලෙස මුදලේ කාර්යය පහසු කරයි.

භාණ්ඩ හුවමාරු ආර්ථිකයක පැවැති දුෂ්කරතා

භාණ්ඩ හුවමාරු ආර්ථික ක්‍රමය එනම්, සෘජු හුවමාරු ආර්ථික ක්‍රමයක පැවති දුෂ්කරතා වන්නේ,

- උවමනාවන් අතර ද්විතීක සමපාතයක් ඇති කිරීම දුෂ්කර වීම.
- ප්‍රවාහන අපහසුතා ඇති වීම. (මින් අදහස් වන්නේ හුවමාරුව සඳහා අවශ්‍ය භාණ්ඩ දුර බැහැර ප්‍රදේශවලට රැගෙන යාමටත්, එලෙස හුවමාරුවේදී ලබා ගන්නා භාණ්ඩ හැවත රැගෙන ඒමත් දුෂ්කර වීමයි.)
- භාණ්ඩ ගබඩා කර ගැනීම අපහසු වීම.
- කුඩා ඒකක වලට බෙදා වෙන්කර හුවමාරු කර ගැනීම අපහසු වීම.
- හුවමාරු අනුපාතය පිලිබඳ ගැටළු ඇතිවීමෙන් හුවමාරුව පිලිබඳ එකඟතාවයක් ඇතිකර ගැනීමට දිගු කලක් ගතවීම.

චුළුමනා අතර ද්විතීක සමපාතයක් ඇතිකරගැනීම.

චුළුමනා අතර ද්විතීක සමපාතය යනු, සෘජු හුවමාරුවට සහභාගී වන දෙපාර්ශවයේ අන්‍යෝන්‍ය අවශ්‍යතා එකිනෙක ගැලපීමයි.

උදා:- වී ගොවිතැනේ යෙදී සිටින වී ගොවියෙකුට නමා සතු අතිරික්ත වී නොග හුවමාරු කරගැනීමට අවශ්‍ය නම්, රෙදි අතිරික්ත වී අවශ්‍යතාවෙන් පෙළෙන කෙනෙකු මුණ ගැසිය යුතුය.

මුදලේ කාර්යයන් කෙරෙහි උද්ධමනයේ බලපෑම

උද්ධමනය යනු භාණ්ඩ හා සේවා වල පොදු මිල මට්ටම අඛණ්ඩව ඉහළ යාමයි.

උද්ධමනයක් පවතින විට මුදලේ පහත සඳහන් කාර්යයන් කෙරෙහි අහිතකර අන්දමින් බලපෑමක් සිදු කරයි.

❖ වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස කටයුතු කිරීම.

මෙහිදී මුදලින් වටිනාකම රැස්කර තබන විට උද්ධමනය පැවතුණහොත් මුදලේ වටිනාකම හෙවත් ක්‍රය ශක්තිය අඩු වන නිසා මෙම කාර්යයෙහි වැදගත්කම සීමා කරයි.

❖ විලම්භිත ගෙවුම් මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කිරීම.

මෙහිදී කල්පසු වූ ණය ආපසු බේරුම් කිරීම සඳහා මුදල් භාවිතා කරන විට උද්ධමනයක් පැවතීමෙන් මුදලේ වටිනාකම අඩුවන නිසා ණයගැනියාට වාසි වුවත්, ණය හිමියාට අවාසි වීමෙන් මුදලේ වැදගත්කම සීමා කරයි.

වර්තමානයේ දී භාවිතා වන මුදල් වර්ග

වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකාවේ භාවිත වන මුදල් වර්ග වන්නේ,

- ❖ ව්‍යවහාර මුදල්
- ❖ බැංකු මුදල්
- ❖ ආසන්න මුදල්
- ❖ මුදල් ආදේශක
- ❖ විද්‍යුත් මුදල්

I. ව්‍යවහාර මුදල්

ව්‍යවහාර මුදල් යනු, යම් නෛසර්ගික වටිනාකමක් අන්තර්ගත නොවන නමුත් කිසියම් වටිනාකමක් නියෝජනය කිරීම සඳහා මූල්‍ය අධිකාරිය විසින් නිකුත් කරනු ලබන කාසි හා නෝට්ටු ය.

ව්‍යවහාර මුදල් රට තුළ ඕනෑම ගනුදෙනුවක් සඳහා නීතියෙන් වලංගු වන අතර පූර්ණ ද්‍රවශීල වන්නකි.

II. බැංකු මුදල්

බැංකු මුදල් යනු, චෙක්පත් ලිවීම මගින් ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි ඉල්ලුම් තැන්පතු වල ඇති මුදල් ශේෂයි.

බැංකු මුදල් ඉහළ ද්‍රවශීලතාවය කින් යුක්ත වේ.

III. ආසන්න මුදල්

ආසන්න මුදල් යනු වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස ක්‍රියාකරන එහෙත් හුවමාරු මාධ්‍යයක් ලෙස ක්‍රියා නොකරන ඉහළ ද්‍රවශීලී වන්නකි වේ. මෙම ආසන්න මුදල් පහසුවෙන් හුවමාරු මාධ්‍යයක් බවට පත් කළ හැකිය.

උදා:- ස්ථාවර තැන්පතු, ඉතුරුම් තැන්පතු, භාණ්ඩාගාර බිල්පත්, විනිමය බිල්පත්, පොරොන්දු නෝට්ටු

IV. ආදේශක මුදල්

ආදේශක මුදල් යනු වටිනාකමේ සන්නිධියක් ලෙස ක්‍රියා නොකරන නාවකාලික හුවමාරු මාධ්‍යයක් ලෙස කටයුතු කරන උපකරණයි.

උදා:- ණයපත් , හරපත්

මෙහිදී ව්‍යවහාර මුදල් හෝ චෙක්පත් භාවිතයක් නොමැති ව කෙටිකාලීන ගනුදෙනු සඳහා මුදල් ආදේශක යොදා ගත හැකිය.

❖ ණයපත්

ණයපතක් යනු යම් මූල්‍ය ආයතනයක් විසින් අනුමත මුදල් සීමාවක් යටතේ භාණ්ඩ හා සේවා ලබා ගැනීමටත්, අවශ්‍ය විටෙක මුදල් ලබා ගැනීමටත් අවසර ලබාදී තිබුණ ක්රන විද්‍යුත් කාඩ් පතයි.

ණයපත් මුදල් ලෙස නොසැලකීමට හේතුවන්නේ ,

- මුදලින් ඉටු කරනු ලබන සියලුම කාර්යයන් ණය පත් මගින් ඉටු නොවීම.
- ණයපත් මගින් ගනුදෙනුකරුවාට ලබාදෙන උපරිම ණය සීමාව ඉක්මවූ පසු තවදුරටත් ණයපත් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් ගනුදෙනු සිදු කිරීමට නම්, අදාළ මූල්‍ය ආයතනය වෙත ණය මුදල ගෙවිය යුතු වීම.

❖ හරපත්

හරපත් යනු, ගනුදෙනුකරුවන් මූල්‍ය ආයතනයක යම් මුදලක් තැන්පතු කළ විට ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර භාවිතයෙන් මුදල් ආපසු ගැනීම, වෙනත් ගිණුමකට මාරු කිරීම සඳහා භාවිතා කරන උපකරණයයි.

V. විද්‍යුත් මුදල්

විද්‍යුත් මුදල් යනු, මුදල් විද්‍යුත් ක්‍රමය භාවිතයෙන් ගබඩා කර තබා මෘදුකාංගයක් මගින් ගනුදෙනු සඳහා යොදා ගන්නා ක්‍රම වේදයයි.

උදා:- හරපත්, බැරපත්, E-Banking, Easy cash, Bit- coin

මුදල් ඉල්ලුම (උවභීලතාවරණය)

මුදල් ඉල්ලුම යනු කිසියම් අවස්ථාවකදී මුදල්, මුදල් වශයෙන් ළඟ තබා ගැනීමට මහජනතාව තුළ ඇති කැමැත්තයි.

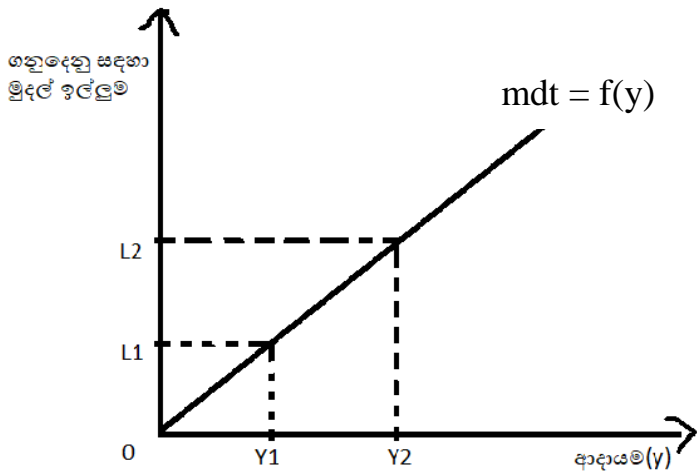
මුදල් ඉල්ලුම උවභීලතාවරණය ලෙස හඳුන්වයි. මෙලෙස මුදලට ඉල්ලුමක් ඇති විමට බලපාන ප්‍රධාන හේතු තුනකි. එනම්,

- ගනුදෙනු වේගනාව
- ආරක්ෂණ වේගනාව
- සමපේක්ෂණ වේගනාව

ගනුදෙනු වේගනාව

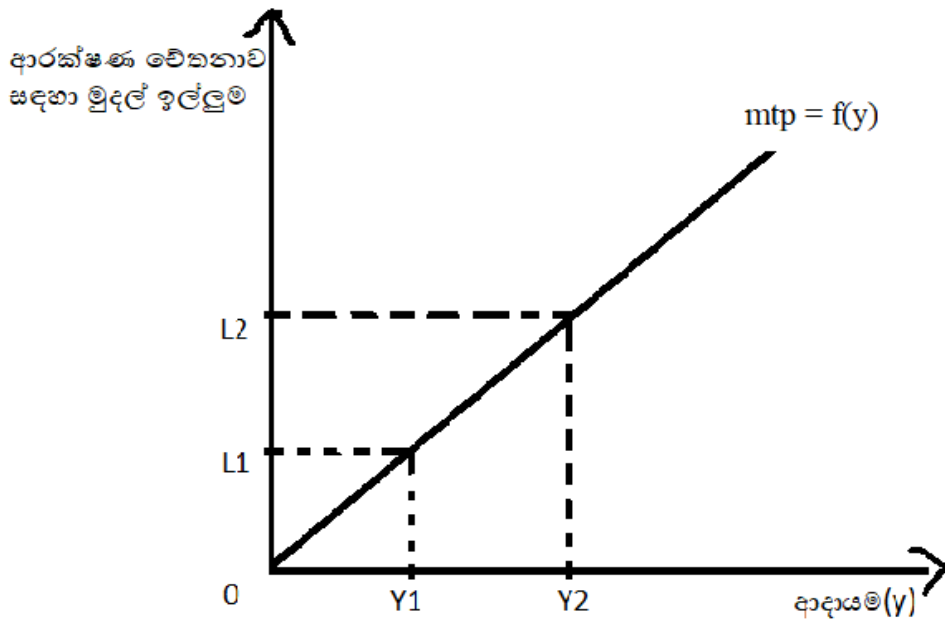
- ❖ ගනුදෙනු වේගනාව යනු; පුද්ගලයන්ට ලැබෙන ආදායම් සහ පුද්ගලයා කරන වියදම් එකිනෙක නොගැලපීම නිසා එදිනෙදා ගනුදෙනු කිරීමේ අරමුණින් මුදල් ශේෂ ලෙස ළඟ තබා ගැනීමයි.
- ❖ මෙහි දී ආදායම් උපයන කාලයත්, වියදම් සිදු කරන කාලයත් අතර කාල පරාසයක් පවතින අතර එම කාල පරාසය තුළ ගනුදෙනු සුමටව පවත්වාගෙන යාම සඳහා ගනු ගනුදෙනු වේගනාවෙන් මුදල් ශේෂ ළඟ තබා ගනී.
- ❖ ගනුදෙනු වේගනාව සඳහා මුදල් ඉල්ලුම තීරණය කරන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ, ආදායම් මට්ටමයි. ගනුදෙනු වේගනාවට මුදල් ඉල්ලුම හා ආදායම් මට්ටම අතර අන්තර් අනුලෝම සම්බන්ධතාවයකි.
- ❖ එනම්, ආදායම වැඩි වන විට ගනුදෙනු සඳහා මුදල් ඉල්ලුම වැඩිවන අතර ආදායම අඩුවන විට ගනුදෙනු සඳහා මුදල් ඉල්ලුම අඩු වේ.
- ❖ එය පහත පරිදි ප්‍රස්ථාරිකව දැක්විය හැකිය.

ආරක්ෂණ වේගනාව

- ❖ ආරක්ෂණ වේගනාව යනු සැලසුම් කළ නොහැකි අනපේක්ෂිතව ඇතිවන වියදම් කාර්යක්ෂමව පියවා ගැනීමේ අරමුණින් පුද්ගලයන් මුදල් ළඟ තබා ගැනීමයි.
- ❖ ආරක්ෂණ වේගනාව සඳහා මුදල් ඉල්ලුම හා ආදායම් මට්ටම අතර අනුලෝම සම්බන්ධතාවයක් පවතී.
- ❖ එය පහත පරිදි ප්‍රස්ථාරිකව දැක්විය හැකිය.

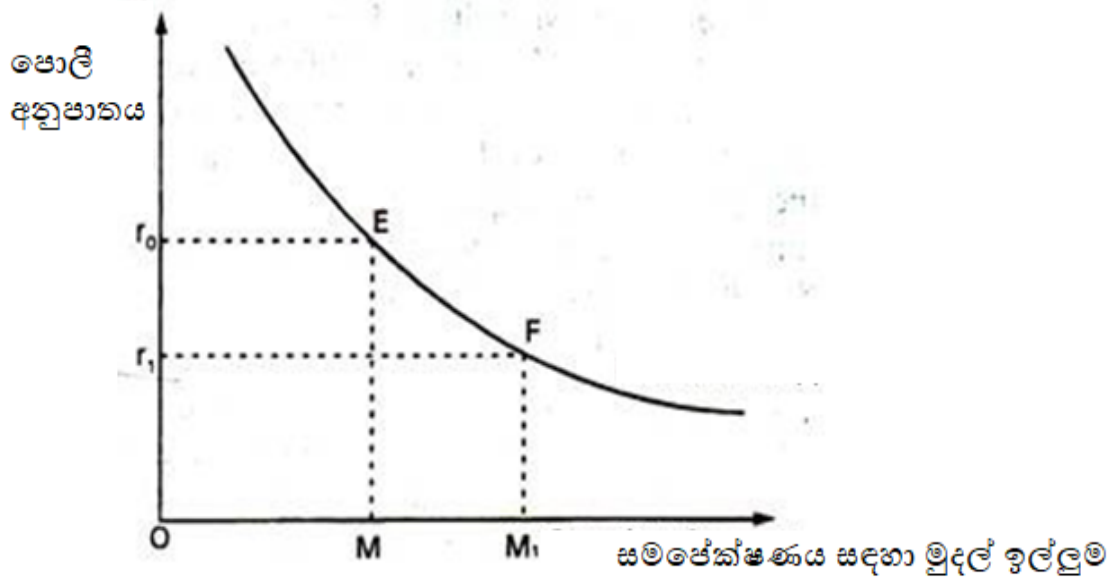

- ❖ මෙහිදී ආදායම් මට්ටම ඉහළ යන විට ආරක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම වැඩි වන අතර ආදායම් මට්ටම පහළ යන විට ආරක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම අඩු වේ.

සමපේක්ෂණ වේගනාව

- ❖ සමපේක්ෂණ වේගනාව යනු පිළිනපත්වල මුදල් ආයෝජනය කිරීමෙන් අනාගතයේ වාසි ලබා ගැනීමේ අරමුණින් මුදල් ළඟ තබා ගැනීමයි.
- ❖ එනම්, වත්කමක් ලෙස මුදල් ශේෂ ළඟ තබා ගැනීමයි.
- ❖ පුද්ගලයන් මුදල් හා පිළිනපත් අතර තේරීම කරනු ලබන්නේ පොලී අනුපාතය මතයි.
- ❖ ඒ අනුව පොලී අනුපාතය සහ සමපේක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම අතර ප්‍රතිලෝම සම්බන්ධයක් පවතී.
- ❖ එය පහත පරිදි දැක්විය හැකිය.

- ❖ පොලී අනුපාතය ඉහළ යන විට සමපේක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම අඩු වන අතර, පොලී අනුපාතය පහළ යන විට සමපේක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම වැඩි වේ.

පිළිහපත් වල වෙළෙඳපොළ මිල හා පොලී අනුපාතය අතර සම්බන්ධතාවය

- ❖ පොලී අනුපාතය සහ පිළිහපත්වල වෙළෙඳපොළ මිල අතර ප්‍රතිලෝම සම්බන්ධතාවයක් පවතී,
- ❖ මෙහිදී පොලී අනුපාතය ඉහළ යන විට පිළිහපත්වල වෙළෙඳපොළ මිල අඩුවන අතර, පොලී අනුපාතය පහළ යන විට පිළිහපත්වල වෙළෙඳපොළ මිල ඉහල යයි.
- ❖ පොලී අනුපාතය වෙනස්වීම සමපේක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම කෙරෙහි බලපායි. මෙහිදී පොලී අනුපාතය ඉහළ යන විට පිළිහපත්වල වෙළෙඳපොළ මිල අඩුවීමෙන් මුදල්, පිළිහපත් වල ආයෝජනය වේ. එවිට සමපේක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම අඩු වේ. නමුත් පොලී අනුපාතය පහළ යන විට පිළිහපත්වල වෙළෙඳපොළ මිල ඉහල යයි. එවිට පිළිහපත් වන මුදල් ආයෝජනය අඩු වේ. එම නිසා සමපේක්ෂණය සඳහා මුදල් ඉල්ලුම් ඉහළ යයි.

මුදලට ඇති ඉල්ලුම තීරණය කරන සාධක

1) මූර්ත ආදායම

මෙහිදී මූර්ත ආදායම සහ මුදල් ඉල්ලුම අතර ඇත්තේ අනුලෝම සම්බන්ධතාවයකි. එනම් මූර්ත ආදායම ඉහළ යනවිට මුදලට ඇති ඉල්ලුම ද ඉහළයි.

2) පොලී අනුපාතය

මෙහිදී, පොලී අනුපාතය සහ මුදලට ඇති ඉල්ලුම අතර ඇත්තේ ප්‍රතිලෝම සම්බන්ධතාවයකි. එනම් පොලී අනුපාතය ඉහළ යන විට මුදලට ඇති ඉල්ලුම අඩු වේ.

3) මිල මට්ටම

මෙහිදී, මිල මට්ටම සහ මුදලට ඇති ඉල්ලුම අතර ඇත්තේ අනුලෝම සම්බන්ධයකි. මෙහිදී මිල මට්ටම ඉහළ යන විට මුදලට ඇති ඉල්ලුම ඉහළ යයි.

4) අනාගත අපේක්ෂණ

අනාගත අපේක්ෂණ මුදලට ඇති ඉල්ලුම තීරණය වීම කෙරෙහි දෙආකාරයකින් බලපායි.

- I. අනාගත උද්ධමන අනුපාතය ඉහළ යනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරන්නේ නම් වර්තමානයේ භාණ්ඩ හා සේවා මිලදී ගැනීමේ අපේක්ෂාවෙන් මුදලට ඇති ඉල්ලුම වැඩි කරයි.
- II. අනාගතයේ පිලිනපත්වල වෙළෙඳපොළ මිල පිලිබඳ ඇතිවන අපේක්ෂාව අනුව, අනාගතයේ වෙළෙඳපොළ මිල වැඩි වේ යැයි අපේක්ෂා කළ හොත් ,වර්තමානයේ පිලිනපත් මිලදී ගන්නා ප්‍රමාණය ඉහළ යාම නිසා වර්තමානයේ මුදලට ඇති ඉල්ලුම අඩු වේ.

5) ආයතනික සාධක

මින් අදහස් වන්නේ ආදායම් ලැබෙන වාර දෙකක් අතර කාල පරතරය යි. මෙහිදී අවම කාල පරතරයක් තුළ ආදායම් ලැබෙන්නේ නම්, මුදලට ඇති ඉල්ලුම පහළ යන අතර, දීර්ඝ කාල පරතරයක් තුළ ආදායම් ලැබෙන්නේ නම් මුදලට ඇති ඉල්ලුම ඉහළ යයි.

6) මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ නම්‍යතා

මින් අදහස් වන්නේ, මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ නම්‍යතා වැඩිවන විට මුදලට කරන ඉල්ලුම පහළ යන අතර මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ නම්‍යතාවයන් පහල යන විට මුදලට කරන ඉල්ලුම ඉහළ යන බවයි.

මුදල් සැපයුම

මුදල් සැපයුම යනු කිසියම් නිශ්චිත අවස්ථාවක දී මහජනතාව අතර සංසරණය වන මුළු මුදල් තොගයයි. මුදල් සැපයුම මූල්‍ය සමස්ත වශයෙන් ද හඳුන්වයි. එය නොග සංකල්පයකි. එනම් එක්තරා දිනකට මුළු ආර්ථිකයේ මහජනයා සතු ව පවතින මුදල් ප්‍රමාණය ගණනය කිරීමකි.

මුදල් සැපයුම නිර්වචනය කිරීම සඳහා යොදා ගන්නා නිර්වචන කාලයන් සමග වෙනස් වේ. ඒ සඳහා බලපාන ප්‍රධාන සාධක දෙකකි.

- රටක මූල්‍ය ව්‍යුහයේ ඇතිවන වෙනස්කම්
- මුදල් ලෙස සැලකිය යුතු පූර්ණ ද්‍රවශීලතාවයෙන් යුත් වත්කම් වල සිදුවන වෙනස්කම්

ශ්‍රී ලංකාවේ මුදල් සැපයුම පිලිබඳ ඉදිරිපත් කොට ඇති නිර්වචන

- I. පටු මුදල් සැපයුම (M1)
- II. පුළුල් මුදල් සැපයුම (M2)
- III. ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම (M2b)
- IV. පුළුල් මුදල් සැපයුම (M4)

I. පටු මුදල් සැපයුම (M1)

පටු මුදල් සැපයුම යනු මහජනතාව සතු ව්‍යවහාර, මුදල් කාසි හා නෝට්ටු සහ මහජනයා ගමන් වාණිජ බැංකුවල ඇති ඉල්ලුම් තැන්පතු වල එකතුවයි.

$$\text{පටු මුදල් සැපයුම} = M1 = (Cp + DDp)$$

Cp = මහජනයා සතු ව්‍යවහාර මුදල්

DDp = මහජනයා සතු ඉල්ලුම් තැන්පතු

II. පුළුල් මුදල් සැපයුම (M2)

(1980) දී මුදල් සැපයීමේ නිර්වචනය පුළුල් කරමින් පුළුල් මුදල් සැපයුම සංකල්පය හඳුන්වා දෙනු ලැබීය. පටු මුදල් සැපයුමට අමතරව මහජනයා සතු වාණිජ බැංකුවල ඇති කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු, පුළුල් මුදල් සැපයුම ට ඇතුළත් කරන ලදී.

$$\text{පුළුල් මුදල් සැපයුම} = M1 + TSDp$$

M1 = පටු මුදල් සැපයුම

TSDp = මහජනතාව සතු වාණිජ බැංකුවල ඇති කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ශේෂ පත්‍රයක් වාණිජ බැංකු ඒකාබද්ධ ශේෂ පත්‍රයක් පදනම් කරගෙන පුළුල් මුදල් සැපයුම තීරණය වීම කෙරෙහි බලපාන සාධක හඳුනා ගැනීම

$$M2 (= Cp + DDp + TSp) = NFAB + NCGB + CPSKB + NOAB$$

Cp = මහජනයා සතු ව්‍යවහාර මුදල්

DDp = මහජනයා සතු ඉල්ලුම් තැන්පතු

TSp = මහජනයා සතු වාණිජ බැංකුවල ඇති කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු

ඉහත සමීකරණයේ දකුණු පැත්තේ පදවලින් දැක්වෙන්නේ මුළු මුදල් සැපයුම තීරණය වීම කෙරෙහි බලපාන සාධකය. පහත සඳහන් ආකාරයට ඒවා දැක්විය හැකිය.

NFAB = බැංකු ක්‍රමය සතු ශුද්ධ විදේශ වත්කම්

NCGB = බැංකු ක්‍රමය මගින් රජයට සැපයෙන ශුද්ධ ණය

III. ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම (M2b)

පුළුල් මුදල් සැපයුමට ඇතුළත් අයිතමයන් නවත් පුළුල් කරමින් (1998) වර්ෂයේ දී මහ බැංකු වාර්ෂික වාර්තාවෙන් ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම හඳුන්වා දෙනු ලැබීය. පුළුල් මුදල් සැපයුමට අන්තර්ජාතික විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් ගිණුම් වලට කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු ප්‍රමාණයෙන් (50%) ක විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් බැංකු ඒකකවල ඇති නේවාසිකයින් සතු කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු ප්‍රමාණය එකතු වීමෙන් ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම සෑදේ.

$$\text{ඒකාබද්ධ පුළුල් මුදල් සැපයුම} = M2b = M2 + TSDNRFC + RDFCBU$$

M2 = පුළුල් මුදල් සැපයුම

TSDNRFC = අන්තර්ජාතික විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් ගිණුම් වල ඇති මහජනයා සතු කාලීන හා ඉතුරුම් තැන්පතු ප්‍රමාණයෙන් 50%

RDFCBC = විදේශ ව්‍යවහාර මුදල් බැංකු ඒකක වල ඇති නේවාසිකයින් සතු තැන්පතු ප්‍රමාණය

M2b = මුදල් සැපයුම තීරණය කරන සාදක

$$M2b = NFA + NDA + NOA$$

NFA = ඒකාබද්ධ බැංකු ක්‍රමයේ ශුද්ධ විදේශ වත්කම්

NDA = ඒකාබද්ධ බැංකු ක්‍රමයෙන් ශුද්ධ දේශීය වත්කම්

IV. මූල්‍ය සමස්තය (M4)

වාණිජ බැංකු නොවන මූල්‍ය ආයතනවල ඇති මහජනතාව සතු තැන්පතු ද ඇතුළත් කරමින් මුදල් සැපයුමට වඩාත් පුළුල් අර්ථකථනයක් සැපයීමට M4 මූල්‍ය සමස්තය හඳුන්වා දෙනු ලැබීය.

$$M4 = M1 + \text{ආසන්න මුදල්}$$

ආසන්න මුදල් = DBU + FCBU + LSB +RFC

DBU = දේශීය බැංකු ඒකකවල ඇති ආසන්න මුදල්

FCBU = විදේශීය ව්‍යවහාර මුදල් බැංකු ඒකකවල ඇති ආසන්න මුදල්

LSB = බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකුවල ඇති ආසන්න මුදල

RFC = ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්වල ඇති තැන්පතු

මිල මට්ටම් ආශ්‍රිත සංකල්ප, න්‍යාය සහ මිනුම්

- ❖ භාණ්ඩ හා සේවාවන් වල වටිනාකම මිල යන්නෙන් අදහස් වේ.
- ❖ භාණ්ඩයක හෝ සේවාවක මිල සම්බන්ධයෙන් ප්‍රධාන ස්වරූප 03ක් පවතී.

1. නිරපේක්ෂ මිල

භාණ්ඩයක හෝ සේවාවක වෙළඳපොළ මිල

2. සාපේක්ෂ මිල

භාණ්ඩවල මිල ගණන් අතර අනුපාතය

3. පොදු මිල මට්ටම

සියළුම භාණ්ඩ හා සේවාවල නිරපේක්ෂ මිල ගණන් වල සාමාන්‍යය

පොදු මිල මට්ටම ආශ්‍රිත සංකල්ප

1. උද්ධමනය
2. අවධමනය
3. නිරූද්ධමනය

උද්ධමනය

- ❖ පොදු මිල මට්ටමේ හට ගන්නා අඛණ්ඩ ඉහළ යාම.
- ❖ උද්ධමනයට හේතු පැහැදිලි කිරීමේ ප්‍රධාන න්‍යායන් 02කි.

- 1) ඉල්ලුමෙන් ඇදුණු උද්ධමනය
- 2) පිරිවැයෙන් තල්ලුවූණු උද්ධමනය

1) ඉල්ලුමෙන් ඇදුණු උද්ධමනය

- ❖ සැපයුමට සාපේක්ෂව ඉල්ලුම වැඩි වීම නිසා භාණ්ඩ හා සේවාවල පොදු මිල මට්ටම ඉහළ යාම.
- ❖ සීමිත භාණ්ඩ ප්‍රමාණයක් පසුපස හඹා යන අති විශාල මුදල් ප්‍රමාණයක් ලෙසද හැඳින්වේ.
- ❖ ඉල්ලුමෙන් ඇදුණු උද්ධමනයට බලපෑම් ඇති කරන සාධක
 - වැටුප් ඉහළ දැමීම
 - කුටුම්භ වෙත ලබා දෙන මුදල් සංක්‍රාම ඉහළ යාම
- ❖ මෙම න්‍යායේ විකල්ප ප්‍රවේශ 02කි.

01. මුදල් ප්‍රමාණවාදය
02. කේන්සියානු න්‍යාය

1) මුදල් ප්‍රමාණවාදය

විනිමය සමීකරණය පදනම් කර ගනිමින් මිල මට්ටමේ හැසිරීම ඉදිරිපත් කරයි.

$$MV = PT(Y)$$

M - මුදල් සැපයුම

V - සංසරණ ප්‍රවේගය

P - පොදු මිල මට්ටම

T - ගනුදෙනු ප්‍රමාණය

Y - මූලික ආදායම

PT යනු ආර්ථිකයේ මුළු ගනුදෙනු වල වටිනාකමයි.

MV යනු මුදල් යොදාගනිමින් සිදුකල ගනුදෙනු ප්‍රමාණයේ වටිනාකමයි.

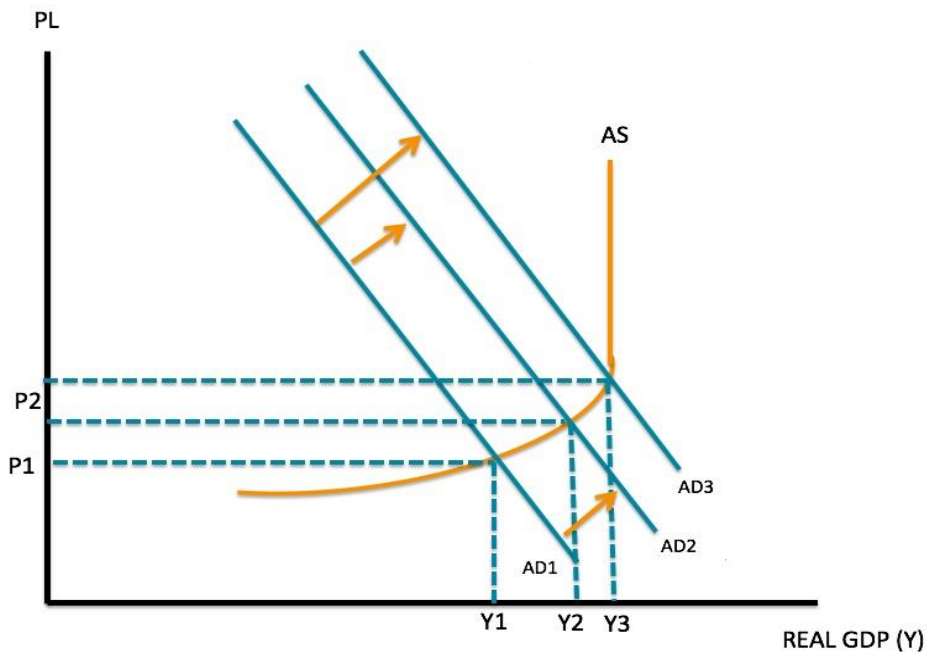

∴ $MV = PT$ වේ.

- මේ සඳහා යොදා ගන්නා උපකල්පන 02කි.
 - I. මුදලේ සංසරණ ප්‍රවේගය ස්ථාවරව පවතී.
(ආයතනික සාධක පුරුදු මත තීරණය වන විචල්‍යයක් බැවිනි)
 - II. ආර්ථිකයේ ගනුදෙනු පරිමාව නොවෙනස්ව පවතී.
(ආර්ථිකය පූර්ණ සේවා නියුක්ති මට්ටමක පවතින බැවිනි)

2) කේන්සියානු න්‍යාය

- ❖ උද්ධමනයට හේතු පැහැදිලි කිරීම සඳහා සමාහාර ආදායම් හා සමාහාර වියදම් විශ්ලේෂණය යොදා ගනී.
- ❖ ආර්ථිකයක් පූර්ණසේවා නියුක්ති සමතුලිතය කරා ළඟා වීමෙන් පසුව තවදුරටත් සමාහාර ඉල්ලුම වැඩි වුවහොත් සාමාන්‍ය මිල මට්ටම ඉහළ යයි.

මෙහි y_1 යනු පූර්ණ සේවා නියුක්ති නිමවූ මට්ටමයි. AD_1 යනු එම අවස්ථාවේදී සමාහාර ඉල්ලුමයි. පූර්ණ සේවා නියුක්ති නිමවූ මට්ටම ඉක්මවා සමාහාර ඉල්ලුම ඉහළ ගියහොත් පොදු මිල මට්ටම P_1 , P_2 , P_3 ආදී ලෙසින් අඛණ්ඩව ඉහළ යාම තුළින් උද්ධමනය හටගනී.

2) පිරිවැයේ තල්ලුවල උද්ධමනය

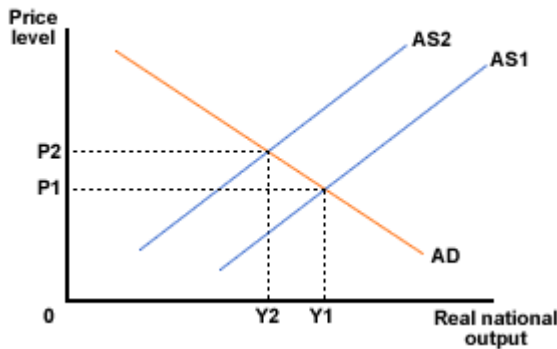
යෙදවුම් මිල හෙවත් නිෂ්පාදන පිරිවැය ඉහළ යාම නිසා සමාහාර සැපයුම් අඩුවීමෙන් හාණිඳි මිල ඉහළ යාම මගින් පොදු මිල මට්ටම ඉහළ යාමයි.

මෙහිදී,

- සංවිධානාත්මක ශ්‍රමය
- කතිපයාධිකාරී ආයතන වල ක්‍රියාකාරකම් යන පීඩන කණ්ඩායම් විසින් කරනු ලබන අරගල වල ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් නිෂ්පාදන පිරිවැය වැඩි වේ.

උදා:

- සංවිධානාත්මක ශ්‍රමය වැඩි වැටුප් ඉල්ලා කරනු ලබන උද්ඝෝෂණවල ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වැටුප් වැඩි වේ. එවිට යෙදවුම් මිල ඉහළ ගොස් නිෂ්පාදන පිරිවැය වැඩි වී සැපයුම් අඩු වී මිල මට්ටම ඉහළ යයි. මෙය වැටුපෙන් තල්ලු වූ උද්ධමනය කි.
- කතිපයාධිකාරී ආයතන වල ක්‍රියාකලාපය නිසා ලාභ වැඩි කිරීමට සිදුවීමෙන් නිෂ්පාදන පිරිවැය වැඩි වී සැපයුම අඩු මිල මට්ටම ඉහළ යයි. මෙය ලාභයෙන් තල්ලු වූ උද්ධමනය කි.

Y1 නිමවුම් මට්ටමේදී මිල මට්ටම P1 වේ. පිරිවැය වැඩිවීම නිසා සැපයුම් වක්‍රය AS1 සිට AS2 දක්වා වමට විතැන් වී ඇත. නමුත් ඉල්ලුම් මට්ටම වෙනස් නොවීම නිසා මිල මට්ටම P1 සිට P2 දක්වා ඉහළ ගොස් උද්ධමන තත්ත්වයක් ඇතිවී ඇත.

උද්ධමනයේ ප්‍රතිවිපාක

- ❖ ආදායම් හා ධන ව්‍යාප්තිය අයහපත් වීම.
- ❖ ආර්ථික නිර්ණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය විකෘති වීම.
- ❖ ණය හිමියන්ට අවාසි දායක වීම.

- ❖ ණයගැනියන්ට අවාසි දායක වීම.
- ❖ ඉතිරි කරන්නන්ට අයහපත් වීම.
- ❖ විනිමය අනුපාත ක්ෂය වීම(මුදල් අවප්‍රමාණය වීම)

- මූර්ත පොලී අනුපාතිකය

මූර්ත පොලී අනුපාතිකය - නාමික පොලී අනුපාතිකය - උද්ධමනය අනුපාතිකය

- ❖ මූර්ත පොලී අනුපාතිකය සාමාන්‍ය අගයක් ගැනීම ඉතිරි කරන්නන්ට අහිතකර තත්ත්වයකි.
 - විශ්‍රාමිකයන්, කාර්යාල සේවකයන්, රාජ්‍ය සේවකයන් වැනි ස්ථාවර ආදායම් ලාභීන්ට ද එය අහිතකර වන අතර විවලය ආදායම්ලාභීන්ට හිතකර වේ.

උදා:

නාමික පොලී අනුපාතිකය = 12%

උද්ධමනය අනුපාතිකය = 15%

මූර්ත පොලී අනුපාතිකය = 12 - 15 = -3%

- මූර්ත ආදායම

මූර්ත ආදායම - මුදල් ආදායම/ මිල දර්ශකය

- ❖ උද්ධමනයකදී මුදල් ආදායමේ (නාමික ආදායමේ) ක්‍රය ශක්තිය හෙවත් මූර්ත ආදායම අඩුවන බැවින් ස්ථාවර ආදායම්ලාභීන්ට එය අහිතකර වේ.

උද්ධමනය පාලනයට යොදා ගත හැකි ප්‍රතිපත්තිමය ක්‍රියාමාර්ග

- සමාහාර ඉල්ලුම් වර්ධනය සීමා වීම.

උදා: රාජ්‍ය වියදම් අඩු කිරීම, බදු වැඩි කිරීම

- සමාහාර සැපයුමේ වර්ධනය වේගවත් කිරීම.

උදා: බදු කපා හැරීම, පෞද්ගලික ආයෝජන දිරිගැන්වීම

- සෘජු රාජ්‍ය මැදිහත්වීම්.

උදා: මිල පාලනය, ආදායම් පාලන ප්‍රතිපත්ති

- කායික සම්පත් බෙදා බෙදාහැරීමකට පවතින බාධක ඉවත් කිරීම.

උදා: බදු, සලකන, මිල නියම කිරීම් ආදිය ඉවත් කිරීම්

මිල දර්ශක

- ❖ කිසියම් කාල පරාසයක් තුළ සාමාන්‍ය මිල මට්ටමෙහි සිදුවන වෙනස්වීම් මැන බලන සංඛ්‍යාත්මක මනුෂ්‍ය වේ.
- ❖ එය පිලියෙල කිරීමේදී සැසඳීම සඳහා යොදා ගන්නා වර්ෂය පාද වර්ෂය වේ. එම වර්ෂයේ මිල දර්ශක අගය 100 ලෙස සැලකේ.

උදා: කොළඹ පාර පාරිභෝගික මිල දර්ශකයේ පදනම් වර්ෂය (2018) වේ.

මිල දර්ශකයක් පිලියෙල කිරීමේදී සැලකිලිමත් වන කරුණු

- භාණ්ඩ පැස තීරණය කිරීම.
- බර තැබීම.
- නියැදිය තීරණය කිරීම.
- පදනම් වර්ෂයක් තෝරා ගැනීම.

ශ්‍රී ලංකාවේ වර්තමානයේ පවතින මිල දර්ශක

- කොළඹ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය
- ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය
- නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය
- දළ දේශීය නිෂ්පාදනයේ අවධිමතකය

1) කොළඹ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය

- ❖ 2007 නොවැම්බර් මාසයේ ප්‍රකාශයට පත්කොට 2008 මැයි මස සිට ක්‍රියාත්මක වේ.
- ❖ 2002 වර්ෂයේ ජන හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පනවන ලද ආදායම් වියදම් සමීක්ෂණයට අනුව පිලියෙල කර ඇත.
- ❖ පාද වර්ෂය (2006/2007) වේ.
- ❖ භූගෝලීය ආවරණය කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය වේ.
- ❖ බර තැබීම - කොළඹ නාගරික කුටුම්භවල මුළු වියදම.
- ❖ පදනම්කරගත් භාණ්ඩ කාණ්ඩ 10කි. භාණ්ඩ ගණන 95කි.
- ❖ මත්පැන් හා දුම් කොළ වියදම් අත්හැර ඇත.

2) ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය

- ❖ පාද වර්ෂය (2013) වේ.
- ❖ සමස්ත දිවයිනම ආවරණය වන පරිදි අවශ්‍ය මිල ගණන් පිළියෙල කර ඇත.
- ❖ බර තැබීම - ශ්‍රී ලංකාවේ සියලුම කුටුම්භවල මුළු වියදම.

3) නිෂ්පාදකයාගේ මිල දර්ශකය

- ❖ දේශීය නිෂ්පාදකයන්ට තමන් විසින් නිෂ්පාදනය කරනු ලබන භාණ්ඩ හා සේවා සඳහා ලැබෙන සාමාන්‍ය මිල ගණන්වල කාලයත් සමඟ සිදුවන වෙනස්කම් මනිනු ලබයි.
- ❖ වැදගත් සාර්ව ආර්ථික දර්ශකයකි.
- ❖ වර්තමානයේ දී තොග මිල දර්ශකයය වෙනුවට භාවිත කරනු ලබයි.

4) දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධිමනකය

- ❖ ගම‍්‍ය මිල දර්ශකය, ආරෝපිත මිල දර්ශකය ආදී නම් වලින්ද හැඳින්වේ.
- ❖ දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ තොරතුරු මගින් හෙලිවන දර්ශකයකි.
- ❖ දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය පවත්නා මිලෙන් සහ ස්ථාවර මිලෙන් ගණනය කරන ලද වටිනාකම් අතර වෙනස මගින් ආර්ථිකයේ මිල මට්ටම වල වෙනසක්ද හෙළි වේ. එය ගණනය කරනු ලබන්නේ,

දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ අවධිමනකය = (පවත්නා මිල අනුව දළදේශීය දේශීය නිෂ්පාදිතය / ස්ථාවර මිල අනුව දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය)*100

ස්ථාවර මිල = (වර්තන මිලට අගය / මිල දර්ශකය) * 100

උදා:

වර්තන මිලට දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය = රුපියල් මිලියන ((6000))

ස්ථාවර මිලට දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය = රුපියල් මිලියන (4000)

ගම‍්‍ය මිල දර්ශකය = (6000 / 4000) * 100 = 125

- ❖ මිල දර්ශකයක අගය ඉහළ යාම තුළින් පිළිබිඹු වන්නේ සාමාන්‍ය මිල මට්ටමේ ඉහළ යාමයි.
- ❖ මිල දර්ශකයේ ඉහළ යාමේ ප්‍රතිඵලය යනු උද්ධමන අනුපාතිකයයි.

මූල්‍ය කාර්යක්ෂමතා මිල දර්ශක වලින් හෙලිවන ප්‍රවණතා

දර්ශකය	වර්ෂය		මිල දර්ශකය වෙනස් වීමේ ප්‍රතිශතය (2016)
	2015	2016	
කොළඹ පාරිභෝගික මිල දර්ශකය (2013 = 100)	109.8	114.7	4.5
ජාතික පාරිභෝගික මිල දර්ශකය (2013= 100)	113.2	118.0	4.2
දළ දේශීය නිෂ්පාදනයේ අවධිමතකය (2010 = 100)	126.8	131.4	3.6

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතියේ කාලීන භාරය

මූල්‍ය පද්ධතිය යනු,

ප්‍රධාන ආර්ථික ඒකකයන්ගේ මූල්‍ය තීරණ ක්‍රියාත්මක කරන වෙළෙඳපොළවල්, මූල්‍ය ආයතන, මූල්‍ය උපකරණ හා මූල්‍ය යටිතල පහසුකම්වල එකතුවකි.

මූල්‍ය පද්ධතියේ සංරචක

1. මූල්‍ය ආයතන
2. මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ
3. මූල්‍ය උපකරණ
4. මූල්‍ය යටිතල පහසුකම්
5. මූල්‍ය ආයතන අධීක්ෂණය කරන නියාමන ආයතන

1) මූල්‍ය ආයතන

විවිධ මූල්‍ය උපකරණ ආශ්‍රිත ගනුදෙනුවල යෙදී සිටින විවිධ මූල්‍ය සේවාවන් සපයන ආයතන වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය ආයතන ව්‍යුහයේ ප්‍රධාන කොටස් 4කි. එනම්,

- ❖ ශ්‍රී ලංකා මහා බැංකුව
- ❖ අතරමැදි මූල්‍ය ආයතන
- ❖ මූල්‍ය සේවා සපයන ආයතන
- ❖ මූල්‍ය අධීක්ෂණය හා නියාමන ආයතන

• ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකයේ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය මෙහෙයවීම, මූල්‍ය කටයුතු සඳහා උපදෙස් ලබා දීම, ආර්ථික හා මිල ස්ථායීතාවය සහ මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාවය පවත්වාගෙන යාම සඳහා පිහිටුවා ඇති ආයතනයයි

• අතරමැදි මූල්‍ය ආයතන

අතිරික්ත අරමුදල් සහිත ඒකකවලින් ඉතුරුම් ඒකරාශී කර ගනිමින් අරමුදල් අවශ්‍යතා සහිත ඒකකවලට එම අරමුදල් ලබා දීම තුළින් ලාභයක් උපයා ගැනීමට කටයුතු කරන ආයතන වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ අතරමැදි මූල්‍ය ආයතන,

- තැන්පතු භාර ගැනීම හා එමගින් බැංකු කටයුතු කිරීමට අවසරය ලබා ඇති ආයතන මෙහි ප්‍රධාන කාර්යයන් වන්නේ
 1. අතිරික්ත මුදල් රැස් කර ගැනීම
 2. ඒවා ණය හා ආයෝජනය වශයෙන් මහාජනතාවට ලබා දීම

මෙම ආයතන මෙසේය.

1. බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු
 2. බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු
 3. ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්
 4. සමුපකාර ග්‍රාමීය බැංකු
 5. ස.ණ.ස
 6. වෙනත් ණය දෙන සමුපකාර සමිති
- අර්ථසාධක හා විශ්‍රාම අරමුදල්
 - රක්ෂණ සමාගම්
 - ආයෝජන සමාගම්
 - ඒකක භාර
 - කල්බදු සමාගම්

• මූල්‍ය සේවා සපයන ආයතන

මහජනතාවට හා ව්‍යාපාර ආයතනවලට මූල්‍ය වෙළෙඳපොළේ සිදුවන ගනුදෙනු කාර්යක්ෂමව පවත්වාගෙන යාමට අවශ්‍ය සේවා සැපයීමට විදේශයෙන් සංවිධානය වූ මූල්‍ය ආයතනයයි.

උදාහරණ

- වණික් බැංකු
- අරමුදල් කළමනාකරණ ආයතන
- මූල්‍ය තැරැවිකාර ආයතන
- ආණ්ඩුවේ සුරැකුම්පත් පිළිබඳ ප්‍රාථමික වෙළඳුන්

• මූල්‍ය අධීක්ෂණය හා නියාමන ආයතන

රජය විසින් මූල්‍ය පද්ධතියක ස්ථිරායිතවය ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා අනුපනත් ආ රෙගුලාසි කටයුතු කිරීමට ස්ථාපනය කර ඇති ආයතන වේ. ඒවා නම්,

1. ශ්‍රී ලංකා මහා බැංකුව
2. සුරැකුම්පත් හා විනිමය කොමසම සභාව
3. ශ්‍රී ලංකා රක්ෂණ වෙළෙඳපොළ

2) මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ

කෙටිකාලීන හා දිගුකාලීන මූල්‍ය අවශ්‍යතා සපුරාලීමට මූල්‍ය උපකරණ මිලට ගැනීම හා විකිණීම සිදුවන සමස්ථ වෙළෙඳපොළයි. මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ ප්‍රධාන කොටස් දෙකකි.

- I. මුදල් වෙළෙඳපොළ (වසරකට වඩා අඩු කල්පිරීම් සිදු වේ.)

මෙහි උපවෙළෙඳපොළවල් වනුයේ,

- අන්තර් බැංකු ඒකීයණ ණය වෙළෙඳපොළ
- හණ්ඩාගාර බිල්පත් වෙළෙඳපොළ
- වාණිජ පත්‍රිකා වෙළෙඳපොළ
- දේශීය විදේශ විනිමය වෙළෙඳපොළ

II. ප්‍රාග්ධනය වෙළෙඳපොළ (වසරකට වඩා වැඩි කල්පිරීම් සිදු වේ.)

මෙහි උපවෙළෙඳපොළවල් වනුයේ,

- භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළෙඳපොළ
- සමාගමික බැඳුම්කර වෙළෙඳපොළ
- කොටස් වෙළෙඳපොළ

3) මූල්‍ය උපකරණ

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ ගනුදෙනු වන මූල්‍ය උපකරණ ,

1. රජය නිකුත් කරන ණය උපකරණ
 - භාණ්ඩාගාර බිල්පත්
 - භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර
 - රජයේ ණය සුරැකුම්පත්
2. සමාගම් නිකුත් කරන ණය උපකරණ
 - වාණිජ පත්‍රිකා
 - ණයකර
3. වාණිජ බැංකු භාවිතා කරන ණය උපකරණ
 - තැන්පතු සහතික
 - සුරැකුම්පත් (වත්කම් පදනම් කර ගත්)
 - කල්බදු
 - ඒක්ෂණ ණය
 - ව්‍යාපාරික කොටස්

ණය ශ්‍රේණිගත කිරීම යනු,

ණය හෝ මූල්‍ය උපකරණ නිකුත් කරන්නාගේ මූල්‍ය ශක්තිය (නිකුතුව පවත්වාගෙන යාමට ඇති හැකියාව හා පියවා දැමීමට ඇති හැකියාව) පිළිබඳ ඇගයීමක් ඉදිරිපත් කිරීම වේ. මුසිස් සමාගම, ස්ටැන්ඩිඩ් හා පුබ්ලිස් සමාගම, ෆීට් රේටිහන්ස් ආදී ආයතන කිහිපයක් විසින් මෙය සිදු කරයි.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අරමුණු හා කාර්යභාරය

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ කාර්යභාරය

- මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති මෙහෙයවීම
- විනිමය අනුපාතික ප්‍රතිපත්ති මෙහෙයවීම
- ව්‍යවහාර මුදල් හිඟත් කිරීම
- නිල විදේශ සංචිත කළමනාකරණය
- බැංකු මූල්‍ය සමාගම් සහ රජයේ සුරැකුම්පත් පිළිබඳව කටයුතුවල නියැලුණු ප්‍රාථමික ප්‍රාථමික වෙළඳුන්ට බලපත්‍ර ලබාදීම නියාමනය හා අධීක්ෂණය කිරීම
- රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණය
- විදේශ විනිමය පාලනය

මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති රාමුව

ආර්ථික මිල ස්ථායීතාව ස්ථායීතාව මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තියේ ස්ථායීතාව යන අරමුණු වෙත ළඟාවීමට පොලී අනුපාතිකය සහ මුදල් සැපයුම කෙරෙහි බලපෑම් කිරීමට මූල්‍ය උපකරණ හැසිරවීමේ හැසිරවීමේ ක්රියාවලිය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය ලෙස හැඳින්වේ. මෙහි ප්‍රධාන අරමුණු දෙකකි

- මුදල් ඉලක්කකරණය
- නමැත්තීම් උද්ධමන ඉලක්කකරණය

ප්‍රධාන මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ වර්ග දෙකකි

- 1) ප්‍රමාණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ
- 2) ගුණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ

1) ප්‍රමාණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ

ප්‍රමාණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ මගින් ආර්ථික ස්ථායීතාව යක් ඇති කිරීම ප්‍රධාන අරමුණ වේ. මෙහි ප්‍රධාන උපකරණ තුනකි.

- I. මහ බැංකු පොලී අනුපාතය විචලනය කිරීම.
- II. විවට වෙළෙඳපොළ කටයුතු .
- III. වියවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය යොදවා ගැනීම

❖ මහ බැංකුව පොලී අනුපාත වැඩි කළ විට මුදල් සැපයුම සංකෝචනය වේ

- ❖ මහ බැංකු පොලී අනුපාත අඩු කළ විට මුදල් සැපයුම ප්‍රසාරණය වේ
- ❖ වියවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය වැඩි කිරීමේදී මුදල් සැපයුම සංකෝචනය වේ
- ❖ ව්‍යවස්ථාපිත අඩු කිරීමේදී මුදල් සැපයුම ප්‍රසාරණය වෙයි
- ❖ මහ බැංකුවේ සුරැකුම්පත් විකිණීමේදී මුදල් සැපයුම සංකෝචනය වේ
- ❖ මහ බැංකුවේ සුරැකුම්පත් මිලදී ගැනීමේදී මුදල් සැපයුම ප්‍රසාරණය වේ

2) ගුණාත්මක මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති උපකරණ

- ❖ ප්‍රති මූල්‍ය පහසුකම් සැලසීම
- ❖ ණය පරමාර්ථ අනුක්‍රමණය දිරිපත් කිරීම
- ❖ උපරිම ණය සීමා නියම කිරීම
- ❖ ණයවර ලිපි කාසි ආන්තික නියම කිරීම

වාණිජ බැංකුවක කාර්යභාරයන්

වාණිජ බැංකුවක් යනු ලාභ ඉපයීමේ අරමුණු සහිතව මූල්‍ය අතරමැදිකරණයේ නිරත වන නිරත වන ප්‍රබල මූල්‍ය ආයතන විශේෂයකි. එහි ප්‍රධාන කාර්යභාරයන් වන්නේ

- ❖ තැන්පතු භාරගැනීම
- ❖ ණය අත්තිකාරම් ලබා දීම
- ❖ නියෝජිත සේවා සැපයීම
- ❖ පොදු උපයෝගීතා සේවා සැපයීම

වාණිජ බැංකුවක ප්‍රධාන අරමුණු දෙකකි.

- ❖ බැංකුවහි ද්‍රවශීලතාවය ආරක්ෂා කර ගැනීම
- ❖ ලාභ දායකත්වය ඉහළ නංවා ගැනීම

වාණිජ බැංකුවක මුදල් මැවීමේ දී පවතින උපකල්පන

- ❖ බැංකු පද්ධතියේ කිසිදු බැංකුවක් අධි සංචිත පවත්වා නොගනී
- ❖ මූලික තැන්පතු වෙන්පසු බැංකු පද්ධතියට මුදල් ගලා ඒමක් හෝ පිටතට මුදල් ගලා යාමක් සිදු නොවේ
- ❖ සෑම ණය ගැණුම්කරුවෙකු ම තමා ලද ණය වෙක් පත වෙනත් බැංකුවක තැන්පත් කිරීම

තනි වාණිජ බැංකුවක් ණය මැවීම.

තනි වාණිජ බැංකුවක ණය මැවීම සඳහා අධි සංචිතය භාවිතා කරයි

$$\text{අධි සංචිතය} = \text{මුදල් සංචිත} - \text{අවශ්‍ය සංචිතය}$$

$$\text{අවශ්‍ය සංචිතය} = \text{තැන්පතු} \times \text{ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය}$$

වාණිජ බැංකු පද්ධතියක ණය මැවීම

❖ වාණිජ බැංකු පද්ධතියක ණය මැවීම සඳහා තැන්පතු ප්‍රසාරණ ගුණකය භාවිතා කරයි.

$$\text{තැන්පතු ප්‍රසාරණ ගුණකය} = \text{ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය ප්‍රතිලෝමය} (100/R)$$

❖ වාණිජ බැංකු පද්ධතියකටම විය හැකි උපරිම ණය

$$\text{❖ මැවිය හැකි උපරිම ණය} = \text{අධි සංචිතය} \times \text{තැන්පතු ප්‍රසාරණ ගුණකය}$$

මුදල් මැවීම සීමා වීමට බලපාන සාධක

- බැංකු පද්ධතියේ සිට බැංකු නොවන වෙනත් මූල්‍ය ආයතන කරා ව්‍යවහාර මුදල් ගලා ඒම
- ව්‍යවහාර මුදල් ළඟ තබා ගැනීම සඳහා මහජනතාව දක්වන අභිරුචිය
- අධි සංචිත තබාගැනීමට වාණිජ බැංකු දක්වන කැමැත්ත
- බැංකු ණය සඳහා ප්‍රමාණවත් ඉල්ලුමක් ඇති නොවීම

$$\text{ව්‍යවස්ථා සංචිත අනුපාතය} = \frac{\text{මුදල්, අධි සංචිතය}}{\text{තැන්පතු}} \times 100$$

නිදර්ශනය 01

පහත එකිනෙක අවස්ථාවකදී මුදල් සැපයුම ප්‍රසාරණය හෝ සංකෝචනය නිගමනය කරන්න.

- a) මහ බැංකුව විවෘත වෙළෙඳපොළෙහි සුරැකුම්පත් අලෙවි කිරීමක් සිදුකරයි .
- b) මහ බැංකුව ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය ඉහල දමයි .
- c) මහ බැංකුව විවෘත වෙළෙඳපොළෙහි සුරැකුම්පත් මිලදී ගැනීමට කටයුතු කරයි .
- d) මහ බැංකුවේ පොලී අනුපාතය ඉහල දැමීම .
- e) මහ බැංකුවේ ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය පහත දැමීම .

පිලිතුර

- a) මුදල් සැපයුම සංකෝචනය වේ.
- b) මුදල් සැපයුම සංකෝචනය වේ.
- c) මුදල් සැපයුම ප්‍රසාරණය වේ.
- d) මුදල් සැපයුම සංකෝචනය වේ.
- e) මුදල් සැපයුම ප්‍රසාරණය වේ.

නිදර්ශනය 02

වාණිජ බලකු පද්ධතියේ එක් වාණිජ බැංකුවක් කල රු.මි. 1000 ක තැන්පතු පැවති අතර රු.මි. 400 ක මුදල් ශේෂයක් සහ රු.මි. 600 ක ණය මැවීමක් දැකිය හැකි විය. එහි අවශ්‍ය සංචිතය රු.මි. 250 ක් ලෙස හඳුනාගෙන තිබේ. පහත තත්වයන් ඉදිරිපත් කරන්න ,

- A. අධි සංචිත කීයද ?
- B. මෙම බැංකුවට මැවිය හැකි උපරිම ණය කීය ද ?
- C. ණය මැවීමට පෙර සහ ණය මැවීමෙන් පසු බැංකුවේ වත්කම් සහ වගකීම් ඉදිරිපත් කරන්න.

පිලිතුර

- A. අධි සංචිත = $400 - 250 = 250/-$
- B. මැවිය හැකි උපරිම ණය = රු.මි. 150/-

C.

- ණය මැට්ට පෙර

- ණය මැට්ට පසු

වගකීම්		වත්කම්	
තැන්පතු	1000	මුදල්	400
		ණය	600
	<u>1000</u>		<u>1000</u>

වගකීම්		වත්කම්	
තැන්පතු	1150	මුදල්	400
		ණය	750
	<u>1150</u>		<u>1150</u>

නිදර්ශනය 03

කල්පිත ආර්ථිකයක වාණිජ බැංකු පද්ධතියේ එක් වාණිජ බැංකුවක වත්කම් සහ වගකීම් පහත පරිදි විය ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය (25 %) ලෙස දක්වා තිබේ .

- A. අවශ්‍ය සංචිතය කීයද ?
- B. අධි සංචිතය කීයද ?
- C. මෙම බැංකුවට මැටිය හැකි උපරිම ණය අගය කීයද ?
- D. මැටීමෙන් පසු වත්කම් සහ වගකීම් කෙසේද ?

පිලිතුර

- A. අවශ්‍ය සංචිත = $1200 \times (25/100) = 300/-$
- B. අධි සංචිතය = මුදල් - අවශ්‍ය සංචිතය
= $500 - 300$

වගකීම්		වත්කම්	
තැන්පතු	1200	මුදල්	500
		ණය	700
	<u>1200</u>		<u>1200</u>

= 200/-

C. මැවිය හැකි උපරිම ණය = 200/-

වගකීම		වත්කම
තැන්පතු	1400	500
		900
	<u>1400</u>	<u>1400</u>

D.

නිදර්ශනය 04

ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය (10 (%)) සිට (25) % දක්වා වෙනස් විමදී තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය වෙනස්වන ආකාරය ඉදිරිපත් කරන්න.

$$K = \frac{1}{r}$$

පෙර

තැන්පතු ප්‍රසාරණ ගුණකය = $\frac{100}{10} = 10$

පසු

තැන්පතු ප්‍රසාරණ ගුණකය = $\frac{100}{25} = 4$

** ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතය වැඩිවන විට තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය පහත වැටේ.

නිදර්ශනය 05

තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය 4 සිට 5 දක්වා වෙනස් විය. මෙයට අනුව ව්‍යවස්ථාපිත සංචිත අනුපාතයේ වෙනස්වීම අගය කරන්න.

- තැන්පතු ප්‍රසාරණ සංගුණකය = $\frac{1}{r}$

$\frac{1}{304}$	4	=	5	=	$\frac{1}{r}$
-----	$\frac{4R}{4}$	=	$\frac{5R}{5}$	=	$\frac{100}{5}$
-----	<u>R = 25</u>	=	<u>R = 20%</u>	=	<u>R = 20%</u>

